

NICARAGUA: EXPERIÈNCIES PRÀCTIQUES DE FORMACIÓ DE QUADRES

Mónica Baltodano

www.monocabaltodano.com

Exposició pel Seminari “La política de formació de quadres: elaboració teòrica, experiències i actualitat”. Organitzat pel Moviment dels Sense Terra (MST) Brasil.

El meu agraïment profund als companys del Moviment dels Sense Terra (MST) per la oportunitat d'aprendre amb els seus dirigents i educadors. El meu agraïment pel privilegi d'exposar juntament amb els experimentats i excel·lents conferenciants que participen en aquest seminari. El meu agraïment per les experiències de lluita de l'MST que il·luminen en el moment actual el camí de les batalles que encara queden per lliurar-se per la llibertat, la justícia i l'equitat.

I. Context Històric

Tot i que es coneixen moltes coses de la Revolució Sandinista, es coneix menys de la història del nostre país; per això -tot i que molt breument- mencionaré alguns fets que permeten una referència al context històric del desenvolupament de la lluita sandinista.

1. Nicaragua, un petit país d'Amèrica Central, ha estat un dels més empobrits i espoliats de la nostra Amèrica. Des de la seva independència d'Espanya al 1821 Nicaragua va ser varies vegades intervinguda militarment per les tropes nord-americanes.

2. Contràriament a molts països d'Amèrica Llatina, Nicaragua no va conèixer una etapa de desenvolupament democràtic i d'enfortiment de les seves institucions, i el seu secular endarreriment econòmic també va propiciar l'endarreriment de la seva classe política.

3. Després d'un intent fallit d'una revolució liberal, a finals del segle XIX, Nicaragua va passar a ser pràcticament un protectorat ianqui, administrat alternativament pels dirigents dels partits tradicionals anomenats lliberals i conservadors.

4. Als anys 20 sorgeix una generació de patriotes que s'enfronta a l'oligarquia i als ianquis. Encapçala aquesta resistència Augusto C. Sandino, General d'Homes Lliures, (1927-1934) qui aconsegueix la mobilització de milers de camperols descalços a l'Exèrcit Defensor de la Sobirania Nacional. Sandino tira endavant una

lluita de caràcter patriòtic, nacionalista i antiimperialista, però també qüestiona el règim oligàrquic prevalent i proposa importants canvis socials.

5. Sandino expulsa als invasors, però els marines ja havien organitzat un exèrcit titella, i format als seus principals quadres. El principal d'ells, Anastasio Somoza, convertit en cap de l'exèrcit, assassina a Sandino. A partir d'això s'obre un període de repressió i mort contra els dirigents i camperols sandinistes, juntament amb la implementació d'un model de govern inicialment de caire paternalista, que es transforma en una de les més ferotges dictadures d'Amèrica. Aquest fou un llarg període de repressió i descens de les lluites populars.

6. L'endarreriment econòmic, la inexistència d'una classe obrera, juntament amb la repressió, van impedir el desenvolupament ràpid de lluites per la democràcia, i ja no parlem de lluites per transformacions més radicals. Durant molts anys el rol d'oposició a la dictadura va ser ocupat per un vell partit oligàrquic, el Partit Conservador. El poble es mantenia sotmès als dos partits tradicionals. Les èlits d'ambdós partits pactaren nombroses vegades el repartiment de quotes de poder entre ells ignorant els interessos del poble.

7. Amb un analfabetisme superior al 60%, i amb una fèrria dictadura, les idees revolucionàries comencen a fer-se presents a través de literatura clandestina, de reduïda circulació. Tot i que s'havia fundat un Partit anomenat Socialista a l'any 1944, l'economicisme, legalisme i eventualment la cooptació per la dictadura d'alguns dels seus líders, no li permeteren jugar un rol de major rellevància.

8. Carlos Fonseca, el fundador del Front Sandinista il·lustra aquesta realitat amb la següent reflexió: *“Després de l'assassinat d'Augusto C. Sandino o el que és el mateix, des de la implantació del règim somocista, durant més de vint anys, la lluita popular de Nicaragua va estar sota l'exclusiva direcció de polítics que representen una posició capitalista. Aquests polítics, generalment titulant-se conservadors, a vegades titulant-se lliberals, van dur al fracàs la lluita popular, paralitzaren les accions de les masses obreres i camperoles, paralitzaren a totes les persones dignes i convertiren en impotent al poble. Els mètodes d'acció política d'aquests elements, les seves tendències a les converses per dalt, menyspreant el combat popular per reivindicacions socials i revolucionàries, penetraren -inclús- al moviment estudiantil”*.¹

9. Al 1956 es forma de manera independent la primera cèl·lula marxista, en la qual s'integra Carlos Fonseca com a membre de l'ala radical del PSN. Aquest mateix any, el Patriota Rigoberto López Pérez ajusticia al Tirà. S'inicia així el procés d'ascens de la lluita revolucionària. El context internacional que s'obre posteriorment en el que hi destaca la revolució cubana afavoreix aquest ascens,

¹ Carlos Fonseca “Missatge del Front Sandinista d'Alliberament Nacional, FSLN, als estudiants revolucionaris. Publicat en mimeògraf a l'abril de 1968, des d'algun lloc de Nicaragua. Publicat per la Editorial Nova Nicaragua en el text: Sota la bandera de Sandino, Obres de Carlos Fonseca. 1981, pp65

que s'expressarà en múltiples intents organitzatius i guerrillers que condueixen al naixement del FSLN al 1963.

II. Experiències de Formació de Quadres del FSLN en la lluita contra la dictadura somocista

Carlos Fonseca, el gran Educador i Formador del FSLN

D'origen humil, estudiós i tenaç, redescobreix a Sandino i rescata el seu llegat. Fins a finals de la dècada dels anys 50 i la primera meitat dels 60, la figura de Sandino havia estat tergiversada per la tirania i la oligarquia. Sandino havia estat convertit per ells en un bandoler. Carlos investiga i llegeix tot el que pot sobre Sandino, rescata la seva memòria i el converteix en guia per l'acció revolucionària.

La importància de l'esforç individual

La formació inicial dels quadres aleshores fou sobretot fruit de l'esforç individual. Carlos, el pare fundador del FSLN n'és el principal exemple. La diligència i l'esperit crític i autodidacta de Carlos, el fa devorar qualsevol obra de caire progressista que caigués a les seves mans: des del *Canto Genral* de Pablo Neruda, a *Las Viñas de ira* de John Steimbeck; des de la *Malaltia infantil de l'Esquerranisme en el comunisme*, de Lenin, passant per *La Mare*, de Gorki, la *Història dels Estats Units* i *El Manifest Comunista*.

No resulta estrany que quan es Batxillera (1955) la seva tesis versa sobre "El Capital i el Treball".

La formació dels quadres iniciadors del FSLN està basada en:

- a) **Una actitud moral.** Una alta sensibilitat i actitud de rebuig davant la realitat d'opressió que viu el poble;
- b) **L'estudi de les ciències socials**, de l'experiència de lluites d'altres pobles, i de les idees marxistes;
- c) **L'estudi diligent de la història nacional** que condueix a una visió antiimperialista. Carlos Fonseca forja així el seu propi pensament i emprèn la formació d'una concepció revolucionària per a la lluita que necessitava Nicaragua.
- d) L'estudi de la història i pràctiques revolucionàries pel disseny de l'estratègia. Utilitzant com a eina d'anàlisi el marxisme conegut, Carlos Fonseca va posar especial atenció en recollir els ensenyaments de la pràctica revolucionària a Nicaragua, començant per Sandino, però analitzant també les experiències dels anys posteriors, i les d'altres pobles. Però el seu objectiu no és el coneixement en

sí, sinó la necessitat de formular una estratègia i una tàctica. Una pràctica i un programa. Aquests instruments han de ser posats en acció, per anar perfeccionant-los a partir de l'experiència quotidiana de la lluita revolucionària. A partir d'això, va ser capaç d'atraure en un lent procés a joves patriotes inquiets, que es forjaren en el combat i l'estudi, fins a arribar a conformar un destacament d'Avantguarda, el Front Sandinista, nom que va donar Carlos Fonseca al grupat d'homes i dones que es van proposar el derrocament de la dictadura per la via armada, i la construcció d'una societat democràtica i justa.

Ricardo Morales Avilés, professor i psicòleg i un dels dirigents més estudiosos, (va caure en combat al Setembre de 1973) resumia aquesta filosofia dient: "S'ha d'estudiar la nostra història i les nostres realitats com a marxistes, i el marxisme com a nicaragüencs"²

El destacament d'Avantguarda és un destacament de quadres

Als anys 60 la incorporació a l'FSLN era molt restringida. Cada combatent era a la vegada un quadre, la missió principal del qual era el treball directe amb el poble. Cada militant havia d'omplir les qualitats de dirigent. Cada quadre havia de ser un organitzador i organitzador d'organitzadors. Però a més, havia d'estar atent per saber escollir *d'entre la multitud als millors*, deia Carlos.

S'ha de dir que Fonseca, el principal quadre, no s'autoproclamava comunista, però el seu pensament expressament incorpora la ciència marxista com a eina d'anàlisi.

Carlos rebutja el dogmatisme i l'aplicació mecànica de les experiències del socialisme soviètic, a les pròpies realitats nicaragüenques. Proposa l'ús d'aquestes eines per l'anàlisi de la pròpia història, d'on s'havien de desprendre els trets peculiars del programa, de l'estratègia i les tàctiques de lluita.

La formació és un procés únic de combat, organització, treball en el poble i reflexió

Concebut inicialment com un destacament d'avantguarda el Front Sandinista va donar primordial importància a la formació dels seus militants, com un procés únic en el que es combinen el coratge i la saviesa. Carlos resumeix així la formació dels quadres: *"Assolirem la Victòria si som capaços de preparar-nos per dirigir amb saviesa la lluita. Aquesta saviesa podem adquirir-la si sabem aprendre. És precís que ens prenguem seriosament la responsabilitat que la història ha dipositat en les nostres mans. Hem demostrat combativitat, però ens fa falta saviesa. Al anar a dormir hem de somniar amb la Nova Nicaragua. Hem de ser humils i superar la tonteria de la vanitat. Hem de ser conscients dels nostres defectes,*

² Ricardo Morales Avilés. Obras: No pararemos de Andar Jamás, Editorial Nueva Nicaragua, 1981

*practicar l'autocrítica. El poble és franc i més el poble de Nicaragua, i si pretenem compartir els seus anhels hem de ser francs com ell. Cada dia hem d'estudiar la nostra experiència i també l'experiència d'altres pobles germans. Tots els dies hem d'estar en contacte amb la nostra realitat i amb els problemes del poble*³.

Selecció de quadres i formació per a desenvolupar qualitats per créixer dins del poble en base a l'exemple

Davant d'aquest desafiament, el conjunt de quadres que conformaven el Front Sandinista eren cautelosament seleccionats d'entre els millors lluitadors del poble. En particular es prioritzava la combativitat, la disposició a la lluita, però es cuidava el procés de formació de qualitats que garantirien el creixement entre el poble, i la seva incorporació a la lluita.

Si l'objectiu era sumar més i més nicaragüencs del poble a la lluita, aquesta suma sols s'aconseguiria sent exemple. *“El soldat revolucionari es guanyarà la confiança del camperolat donant-li proves de sinceritat i honradesa perquè això és més convincent que la més ardorosa proclama”*⁴. El poble sols ens creurà per la força del nostre exemple, sostenia Fonseca.

Entre 1965-69, la insuficiència de quadres fou un factor que determinà importants reversos. En aquests anys es realitzà un important treball polític dins del camperolat, i s'obriren espais pel desenvolupament de la lluita de masses contra els terratinents, però no existien -va escriure Carlos en la seva obra “Nicaragua Hora Zero”⁵- quadres *“dotats de suficient desenvolupament, capacitat i decisió per a organitzar les lluites populars”*.

Desenvolupar la capacitat per identificar el que s'ha de fer en cada moment. Saber utilitzar el cervell

Hi havia la convicció de que la lluita era llarga, i que la victòria no dependria de les armes, perquè *“allò fonamental és l'elevada moral del soldat del poble”*⁶. Era important la valentia, però *“participar en el combat no és l'última finalitat del soldat.*

³ Carlos Fonseca: La lucha por la Transformación de Nicaragua. D'una còpia mecanogràfica trobada a l'arxiu de la OSN (Oficina de Seguretat Nacional) de la dictadura militar somocista. Data de 1960. Publicat per l'Editorial Nueva Nicaragua en el Text: Bajo la Bandera de Sandino, Obras de Carlos Fonseca. 1981

⁴ Idem. Pàgina 28

⁵ Carlos Fonseca, Nicaragua Hora Cero, Escrit a finals de 1969 editat clandestinament amb mimeògraf. Apareix a Carlos Fonseca, Obras. Bajo las Banderas de Sandino. Pàgina 75

⁶ Idem pàgina 29

*Fa falta allò fonamental que és assolir la victòria. En això ja hi entra quelcom més en joc que la valentia i és l'ús del cervell, l'ús dels cinc sentits que posseeix l'home, que il·luminen el camp de batalla i ens ensenyen en quins punts és més dèbil l'enemic..." "ningú en el món ha de tenir més en compte la realitat, com el soldat revolucionari"*⁷

Estar en contacte amb el poble: qualitat fonamental

Però la qualitat fonamental era la del contacte permanent amb el poble. El contacte amb els problemes de la gent, la identificació amb els seus dolors i patiments, és l'escola més apreciada dels revolucionaris. I perquè sols el poble és el protagonista de la seva pròpia emancipació, la tasca del quadre militant revolucionari és la d'acompanyar el poble en la interpretació de les causes d'aquests problemes, en conèixer l'origen, les dades històriques que permetin desenredar l'arrel de l'explotació, per arribar al compromís de l'acció per transformar la realitat.

El programa instrument de la formació revolucionària

La construcció i posada en marxa d'un programa revolucionari era essencial. Carlos Fonseca demandava *"un programa que proclami sense donar-li moltes voltes els ideals dels grans revolucionaris de la història: Carlos Marx i Augusto C. Sandino. Camilo Torres i Ernesto Guevara"*. Denunciava la influència de la oposició compromesa amb la classe capitalista, que ha arribat a *"vacil·lar per assimilar un pensament revolucionari inequívocament radical"*; i deia: *"l'experiència nacional demostra que el moviment revolucionari ha de disposar de la seva pròpia organització, de la seva pròpia tàctica, del seu propi programa"*.⁸

La necessitat de l'estudi estava vinculada a la necessitat de donar-li a la insurrecció armada un caràcter revolucionari. *"Estem en l'obligació d'imprimir-li a la insurrecció nicaragüenca un profund contingut revolucionari, de radical canvi social. (...) en la història contemporània s'han donat casos en que la victòria insurreccional no ha significat la victòria de la revolució proletària"*, deia Carlos.

La lectura i estudi com a disciplina de l'organització

Tot i les dificultats que imposava la clandestinitat, es dedicava temps a l'estudi. En cèl·lules clandestines urbanes o en les unitats de combat de la muntanya, el Front Sandinista establí la obligació d'estudiar alguns materials dins dels quals s'hi

⁷ Idem pàgina 31

⁸ Idem, pàgina 67

trobaven els Estatuts, el Programa del Front i també alguns manuals de formació marxista. En particular utilitzarem el Materialisme Històric de Martha Harnecker i a Luis Althusser. Però principalment estudiarem les experiències d'altres pobles. La Revolució cubana, la lluita del poble Vietnamita, les lluites d'alliberament nacional d'Àfrica i Àsia, la revolució xinesa.

Però en general, l'accés a l'estudi de la teoria marxista era una activitat individual a través de les lectures dels militants. Alguns quadres provenien de les files del Partit Socialista, on havien tingut accés a la Teoria clàssica marxista. També alguns que estigueren exiliats, van tenir la oportunitat de fer estudis més rigorosos, a Moscou, a La Habana o a Mèxic.

Als anys 70, nombrosos companys alliberats de les presons mitjançant cops militars audaçs, viatjaren a Cuba i alguns d'ells aprofitaren la seva estada en aquest país germà per estudiar en profunditat el pensament marxista i l'experiència de la revolució cubana.

Davant la subestimació de l'estudi, per alguns companys, Ricardo Morales els persuadia: *“Alguns companys no comprenen que la preocupació per la teoria de la revolució al nostre país es troba ineluctablement lligada al desenvolupament de l'organització revolucionària i a l'increment conseqüent de la seva capacitat combativa”*.

La dimensió cultural i l'espiritualitat

La incorporació massiva de joves procedents dels moviments cristians animats pels enfocaments de l'església popular, a principis dels anys 70, emfatitzà una dimensió fonamental pel desenvolupament dels processos de formació política en la lluita i per a la incorporació massiva del poble creient. Resultat de les onades de reflexió i acció de cristians a Amèrica Llatina i donat que estimar al proper implica lluitar pels canvis que millorin les condicions de les majories excloses, els joves cristians d'aleshores enfortim els valors revolucionaris, la mística, la conseqüència, la honestat, l'amor al poble, com a valors fonamentals de l'FSLN. Sacerdots, religioses, pastors de diverses denominacions, animaven la lluita com una causa que és bona als ulls de Déu. Així en els campaments guerrillers es canta la Missa Camperola Nicaragüenca, que enalteix **“al crist obrer, al crist treballador, al déu dels pobres, al déu humà i senzill, al déu que sua al carrer, al déu de rostre curtit”**. Aquesta dimensió també li donà originalitat al procés de construcció de la nova Nicaragua a la dècada dels 80.

L'obertura i el pluralisme ideològic si bé va ser favorable per aconseguir la victòria al 1979, marcaren d'alguna manera el rumb de l'FSLN

A la dècada dels 70 es produeix un doble fenomen. Una major incorporació dels sectors estudiantils, universitaris i de joves dels naixents moviments cristians.

Això va dinamitzar el treball ampli entre el poble, i alimentà la discussió i el debat sobre assumptes teòrics i sobre la tàctica i l'estratègia que havia de seguir l'FSLN. Les noves potencialitats i problemes interns, conduïrien després a la divisió de l'FSLN al 1975, en tres tendències, una de les quals inclús va reclamar el caràcter proletari de l'avantguarda, i la importància de la construcció del partit amb perfils leninistes. Però una altra de les tendències, que al final predominà en la correlació de forces, reivindicà l'obertura de l'FSLN a les aliances, i al pluralisme ideològic. L'obertura i el pluralisme ideològic, si bé fou favorable per aconseguir la victòria al 1979, marcaren d'alguna manera el rumb de l'FSLN en els anys 80 i han determinat l'activitat política de l'FSLN després de la derrota electoral de 1990.

Els principals representants de dita tendència, Daniel Ortega i el seu germà Humberto, desestimaren la importància de la formació político-ideològica, donant-li preeminència a la tàctica, la conjuntura i els enfocaments pragmàtics.

III. Els joves i les dones

Des dels seus orígens, l'FSLN es va nodrir especialment dels joves. Un dels molts mèrits de Carlos Fonseca és sens dubte que anticipà el rol decisiu dels joves, en particular dels estudiants, a aquests assumptes dedicà varis dels seus escrits.

“Els nostres germans estudiants -deia- han de tenir en compte que el país que habiten es diu Nicaragua. En aquest país la immensa majoria de la població viu a les tenebres de l'analfabetisme. Les persones que arriben a l'ensenyament mitjà i universitari s'han de considerar com a privilegiades. Aquest sector minoritari de la població que té accés a l'ensenyament mitjà i superior, no pot girar l'esquena a les oprimides majories populars. Els joves amb instrucció compten amb major facilitat per conèixer la causa dels problemes que pateix la nació (...) compten amb més possibilitat d'estar en contacte amb les idees que expliquen certerament l'arrel dels problemes socials”.⁹

La història demostrà com n'era d'important el treball entre els joves i en particular entre els estudiants de tots els nivells. La lluita insurreccional i la victòria sandinista del 79 no es podrien explicar sense comprendre el paper estratègic que residí en els joves i els estudiants. Ells foren una cantera fructífera de militants revolucionaris. L'esperit combatiu, la generositat amb la que oferiren les seves vides els joves de la generació dels 70 queda gravada per sempre en la història. De la mateixa manera, els joves són els protagonistes de les tasques més importants de la revolució als anys 80 amb les campanyes d'alfabetització, les jornades productives i especialment en la Defensa armada de la Revolució i el

⁹ Carlos Fonseca “Mensaje del Frente Sandinista de liberación Nacional, FSLN, a los estudiantes revolucionarios. Publicat en mimeògraf a l'abril de 1968, des d'algun lloc de Nicaragua. Publicat per l'Editorial Nueva Nicaragua al Text: Bajo la Bandera de Sandino, Obras de Carlos Fonseca. 1981, Pàgina 60.

combat contra l'agressió imperialista. Deia Carlos Fonseca: "degut a la seva edat jove, els estudiants són persones els esperits dels quals no hi han penetrat molt profundament les mentides i els vicis engendrats per la corrompuda societat capitalista. Els estudiants avui representen el sector popular que amb més dificultats s'aliena al règim capitalista dominant"¹⁰.

La incorporació de dones als anys 60 fou essencialment simbòlica. Però en el Programa Històric de l'FSLN Carlos Fonseca incorpora el compromís de que la Revolució "abolirà a la odiosa discriminació que sofreixen les dones per part dels homes". Als anys 70 la incorporació de dones com a quadres s'amplià considerablement i en la insurrecció es destaquen en totes les tasques, incloses les de la conducció político-militar. L'FSLN propicià la organització de les dones al voltant de les seves pròpies demandes, però el desenvolupament de la consciència feminista en el sí de l'FSLN ha estat bastant desigual. Les lluites de les dones a l'interior de l'FSLN per aconseguir la seva pròpia proclama es desenvoluparen durant la revolució, i s'ampliaren després de la sortida de l'FSLN del poder. Però en la conducció sandinista ha predominat una lògica masculista i utilitària de la dona que ha generat tensions i ruptura amb el moviment ampli de dones.

IV. Les experiències de formació de quadres durant la Revolució

La conducció de la revolució va tenir un interès desigual en la formació dels quadres. Això té a veure amb el seu funcionament un tant fragmentat, on cada Comandant de la Revolució va atendre una àrea de treball, en la que s'hi barrejaven les tasques de l'Estat Revolucionari amb les feines d'organització pròpia del partit.

Donat l'elevat índex d'analfabetisme en el país, extraordinaris combatents i líders populars amb prou feines sabien llegir i escriure, inclús hi havia analfabets. S'establiren escoles especials de superació cultural, intensives per a líders, per a cursar la primària accelerada, i després la secundària accelerada. En dites escoles es combinava l'estudi regular amb l'estudi polític.

Molts joves havíem abandonat les universitats per marxar a la clandestinitat. S'obriren 4 carreres universitàries per estudiar en encontres sabatins, destinades principalment als quadres. Foren Ciències Socials, Economia, Dret i Agricultura.

Es va obrir una Escola Nacional de quadres, en la que s'impartien cursos principalment de reflexió sobre la pràctica. Es prioritzava la creació de la capacitat d'estudiar la pròpia realitat, i de ser capaços de construir diagnòstics i elaborar plans per al canvi. Això era molt important pel treball territorial i sectorial

¹⁰ Idem, pàgina 60.

(organitzacions populars). Es tractava de que els quadres dominessin les eines teòriques i pràctiques per a la construcció de l'esperit crític.

L'estudi dels clàssics del marxisme no era l'èmfasi principal, i en això es donaren algunes discussions. En particular amb el debat de l'ús dels manuals que ens arribaven dels països socialistes.

El nivell cultural feia témer que l'ús de tals manuals generés un enfocament mecànic i sectari. L'èmfasi era instrumental.

Es produïren massivament llibres d'història de Nicaragua, textos sobre Sandino, del pensament de Carlos Fonseca, Ricardo Morales Avilés, i fins i tot s'arribaren a editar textos com Teoria i Pràctica Revolucionàries a Nicaragua: curs breu de marxisme produït per un "equip interdisciplinari llatinoamericà d'experts en marxisme, coordinat pel filòsof i sociòleg Otto Maduro".

També es va posar èmfasi en la organització de debats. Es va comptar amb la presència de Martha Harnecker i Amadeo Vasconi, entre molts altres. S'elaboraren materials per a l'estudi, que partien de l'anàlisi de la pròpia història.

Molts quadres del més alt nivell també van poder rebre cursos més complets de marxisme en països socialistes, en especial Alemanya Democràtica, Cuba, URSS i Bulgària. També innumerables joves van poder viatjar a fer estudis formals i carreres universitàries a aquests països.

Es va crear una brigada especial de formació que anomenarem Omar Torrijos, en la que dirigents de tots els nivells i sectors socials realitzaven un procés d'educació i contacte directe amb el camperolat en zones de confrontació militar, amb la finalitat de forjar qualitats en el risc i l'adversitat.

Les organitzacions populars també crearen els seus centres de formació especialitzats en sindicalisme, organització comunitària, etc.

En les cèl·lules de base sandinistes es prioritzava l'anàlisi de la conjuntura i l'estudi dels discursos dels dirigents. Era indispensable la pràctica de la crítica i la dels discursos dels dirigents. Era indispensable la pràctica de la crítica i l'autocrítica com a mecanisme de superació de les falles i errors, l'exemple revolucionari, l'abnegació i el sacrifici per a la lluita i les tasques.

V. La derrota electoral i l'FSLN front la restauració i el neoliberalisme

La derrota electoral de l'any 1990 coincideix, com és sabut, amb un procés mundial de reflux de les idees i processos revolucionaris, que va tenir com a element emblemàtic la caiguda del mur de Berlín. La derrota electoral va ser assumida pels quadres i militants sandinistes amb diferents nivells de comprensió. Amb el risc de simplificar les posicions, diríem que per a uns la derrota significà

l'aniquilament de les possibilitats de construir una societat més justa, la fi de la Utopia, i per tant a partir d'ella es va iniciar un recorregut "d'ajustos a la realitat", que per a alguns ha arribat a convertir-se en claudicació. Per a altres la derrota fou un revés en el camí de la lluita, però si bé fou estratègic, no significà el tancament de les esperances o la fi de la utopia ni la fi de les lluites per la construcció de l'altre món possible, que alguns seguim anomenant socialista.

Conseqüentment, amb aquestes dues concepcions, que de cap manera es presenten en estat pur, durant aquests quinze anys es va obrir un procés plegat de contradiccions que apretadament presenten les següents característiques:

Després de la derrota, durant alguns anys la major part del sandinisme es va proposar resistir al procés de restauració del règim oligàrquic i burgès. Però aquesta proposta no fou expressada en un programa, en una estratègia i tàctiques a seguir. L'enfrontament de les complexes conjuntures imposà la lògica de prioritzar les tasques immediates i amb això es va substituir la necessitat urgent de crear una nova visió estratègica. Al passar els anys, a la pràctica, els objectius inicialment proclamats es van anar diluint. Tal com ha escrit recentment Humberto Ortega, del "radicalisme" passarem al "realisme polític".

Tot i així en els primers anys del 90 es realitzaren importants lluites populars de resistència davant al desmuntatge de les fites socials i les transformacions assolides per la revolució.

En aquestes circumstàncies, la conducció del sandinisme, que mai va preveure la possibilitat de la derrota electoral, va donar particular importància a la preservació de les institucions armades nascudes de la revolució.

La defensa de la propietat, terres i fàbriques entregades a corre cuita a camperols, treballadors i cooperativistes, va adquirir rellevància, però lamentablement amb això també s'encobrí l'apropiació indeguda i privada de mitjans i béns que feren alguns dirigents sandinistes. La denominada "pinyata" debilità la fins aleshores indiscutible força moral i ètica del sandinisme en el seu conjunt.

No pocs dirigents del més alt nivell, abandonaren la lluita, la direcció històrica va desaparèixer, alguns inclús marxaren definitivament de l'FSLN. Daniel Ortega, que es va mantenir al capdamunt del partit va anar convertint-se en el principal i quasi únic representant de l'FSLN i el negociador de totes aquestes lluites. Debilitada la conducció política col·lectiva, el moviment social que no estava en capacitat de representar-se a sí mateix, mancat d'autonomia i personalitat política pròpia, acabà sent mediatitzat pels interessos polítics del partit, ara penetrats pels interessos econòmics de l'emergent "grup econòmic sandinista". Amb això es va anar debilitant la bel·ligerància de la lluita popular.

Durant tots aquests últims anys, els comitès de base, els processos de formació i educació política arribaren a ser totalment descuidats fins a l'abandonament. En els últims anys s'ha mancat de formació política i les bases no compten ni tan sols

amb informació alternativa pròpia sobre els problemes del país i del món. No obstant, s'ha de reconèixer els mèrits d'uns pocs quadres de les estructures de l'FSLN que han realitzat pel seu compte esforços meritoris.

Davant l'empenta del procés de restauració conservadora i capitalista, les organitzacions populars dugueren a terme lluites en funció de les necessitats de caràcter eminentment polític. Les lluites reivindicatives passaren a ser directament dictades per aquests interessos i no com a resultat de la pròpia dinàmica dels sectors socials. Això va incloure la tendència a passar ràpidament a la confrontació i la resistència amb mètodes violents, cremant les possibilitats de massificar les lluites, que es convertien ràpidament en confrontacions de grups políticament disciplinats però minoritaris.

A l'any 1997 la lluita popular apareix en el seu màxim nivell d'esgotament. Desaparegué la direcció col·lectiva i convertit Daniel Ortega en el cap únic de l'FSLN, aquest decidí modificar la tàctica de resistència per la política de pactes i tripijocs amb l'aleshores president Arnoldo Alemán, qui ja havia mostrat la seva condició de polític corrupte a l'Alcaldia de la capital.

Les bases de l'FSLN, mancades d'informació adequada, d'absència d'educació i debat polític, mancada de l'instrumental ideològic per a enfrontar les noves condicions, la desaparició de la vida col·lectiva del partit i davant la deserció d'una part dels dirigents i quadres històrics, acaba assumint com a únic lideratge el del secretari general. Potser d'aquí venen les causes més immediates de l'anomenat cabdillisme.

A partir d'aleshores, les decisions polítiques rauen fonamentalment en els criteris del secretari general i la influència preponderant de l'empresariat sandinista. La restauració de la democràcia liberal, també va portar amb ella la designació d'aquells que ocuparien els centenars de càrrecs institucionals ben remunerats acompanyats dels seus respectius privilegis, que ràpidament van ser posats a les ordres dels principals quadres diligents dels moviments socials, debilitant-se amb això encara més la capacitat de resistència i de lluita del moviment popular.

Les noves decisions polítiques orientaren l'acció de l'FSLN a la lluita electoral, a la defensa i preservació dels espais de poder que es deriven de la lluita i resultats electorals. Ha estat un canvi dramàtic d'orientació pel que no estava ni preparat ni dissenyat l'FSLN. De Sandino tots cantàvem que ell mai va voler ser president, ara hem après a cantar que el nostre màxim dirigent hauria de ser president. De Sandino ensenyàvem al poble "que aquell que de la seva pàtria no en reclama ni un trosset de terra per a la seva sepultura mereixia ser cregut", ara comencem a ensenyar que era legítim i necessari compartir la direcció estratègica de l'FSLN amb els nous empresaris sandinistes.

La desmobilització del moviment popular, la inexistència d'una estratègia real de resistència enfront al neoliberalisme, a la pràctica conduïren a la implantació sense cap resistència del model neoliberal, les privatitzacions desmantellaren els

acumulats de l'estat durant la revolució i les noves lleis del mercat, recolzades ara des del parlament, acabaren per aquesta via de confiscar els béns d'obrers i camperols.

La lògica privilegiada de la direcció actual de l'FSLN és el control d'espais de poder; allò difícil és entendre com això s'articula amb les necessitats de la gent. Resulta difícil no ocultar la gran diferència existent entre un discurs d'esquerres, - inclús antiimperialista- i l'absència de resistència a l'avenç neoliberal. Ara, segons sembla, tot depèn i dependrà no de la lluita popular sinó exclusivament dels propers resultats electorals.

Seria faltar a la veritat i injust no emfatitzar que milers de sandinistes, allunyats de les estructures, militen en la causa del poble a través d'organitzacions populars, o en l'acció social. Que milers de sandinistes que formen part de l'estructura orgànica, que ocupen càrrecs als municipis i departaments del país. Que molts altres que ocupen càrrecs públics, com Alcaldes, regidors, inclús com diputats, segueixen sent lleials als ideals de Carlos i aspirant a un món diferent. Els seus esforços sincers tot i així s'ofusquen per la qüestionable política oficial del partit. Aquesta força sandinista, segueix sent la cantera estratègica de les noves lluites.

Conclusió

Els dirigents fundadors i forjadors del Front Sandinista en l'etapa de la lluita contra la dictadura somocista, ens ensenyaren amb el seu exemple, que no n'hi havia prou amb el coratge i la lluita de les armes, perquè els militants revolucionaris també havíem d'omplir les següents exigències:

1. Amor pel poble, és a dir, desenvolupar la capacitat de sentir i compartir els sofriments del poble.
2. Ser capaços de forjar una nova ètica. La conducta personal del militant ha de ser exemplar. El seu millor argument per a persuadir al poble ha de ser la força del seu exemple, la seva franquesa, la seva humilitat, l'absència de vanitat i la capacitat de reconèixer els seus errors.
3. La valentia i l'audàcia no són suficients. Necessita apropiar-se de la saviesa. El militant ha de dedicar part del seu temps a l'estudi. No pot ensenyar ni aprendre del poble si no es capacita. Ha d'estar dotat d'una visió crítica del món i ser un coneixedor de la història del seu propi poble. Estar atent a més a aprendre de les lluites dels altres pobles del món.
4. El militant ha de ser un organitzador i ha de saber distingir d'entre la multitud als millors.
5. La disciplina i lleialtat amb la causa han d'acompanyar-lo sempre i la seva capacitat de sacrifici sense límits.

Amb orgull podem dir que el Front Sandinista de Carlos Fonseca, dels nostres herois i màrtirs, amb dedicació i amb el seu propi exemple, forjà aquestes virtuts i capacitats en la militància sandinista històrica. Aquesta fou l'avantguarda que va convèncer a tot el poble a marxar a la insurrecció per posar fi a la dictadura somocista.

Sens dubte, avui estem en deute amb nosaltres mateixos, amb el nostre poble i amb els qui ens brindaren tota la seva solidaritat. Amb franquesa i humilitat hem de reconèixer que en la nostra organització l'hegemonia d'aquests valors i conductes s'ha debilitat. No aconseguirem construir en aquests últims anys la força subjectiva suficient per a neutralitzar i contenir el tsunami dels valors del mercat i la força de la ideologia neoliberal.

Vull assenyalar expressament que segurament l'absència de treball educatiu entre la joventut sigui una de les nostres falles substantives. Potser això expliqui en part el fet que en l'actualitat, la immensa majoria de joves no sols no sap quasi res de Sandino o de la dictadura, sinó que ni tan sols coneixen aspectes bàsics de la història nacional.

Avui ens fa falta reconstruir aquest paradigma debilitat. Reconstruir entre els éssers humans de la nostra societat, els valors de la honradesa, dignitat, sentit de la responsabilitat, solidaritat, amor al treball, iniciats per la revolució. Però estem plens d'optimisme i tenim confiança que la llavor sembrada pels millors fills de la nostra pàtria i del nostre Front Sandinista està viva, que aprendrem dels nostres errors i que un nou ressorgiment està en curs, en aquesta inevitable marxa cap a la victòria sobre el capital i la seva injusta societat.